

Αναπαραγωγικές τεχνικές και ελληνική πραγματικότητα

/ Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Η εφαρμογή των παρεμβατικών αναπαραγωγικών τεχνικών και τα ανακύπτοντα ζητήματα και ερωτήματα συζητήθηκαν σ' έναν περιορισμένο κύκλο επιστημόνων χωρίς τη συμμετοχή των Ελλήνων πολιτών. Η ελληνική νομοθεσία περιορίστηκε μόνο σε κάποιες αναφορές.

Έτσι το ρόλο των νομικών εργαλείων έπαιξαν το Ελληνικό Σύνταγμα και η «Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική» του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Μέχρι το 2002 στην Ελλάδα δεν πραγματοποιήθηκε δημόσιος διάλογος για την παρεμβατική γονιμοποίηση παρά τη δέσμευση που ανέλαβε το ελληνικό κράτος με την υπογραφή και την κύρωση δια του νόμου 2619/1998 της «Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική» του Συμβουλίου της Ευρώπης να μεριμνήσει ώστε να καταστούν αντικείμενο κατάλληλης δημόσιας συζήτησης υπό το φως, ιδίως, των σχετικών ιατρικών, κοινωνικών, οικονομικών, δεοντολογικών και νομικών επιπτώσεων τα θεμελιώδη ερωτήματα που εγείρονται από την εξέλιξη της βιολογίας και της ιατρικής και οι πιθανές εφαρμογές των επιστημών αυτών να γίνουν αντικείμενο κατάλληλων διαβουλεύσεων[1].

Οι Έλληνες πολίτες δεν κινητοποιηθήκαν με τις νέες αναπαραγωγικές τεχνολογίες, εναπέθεσαν τον κριτικό τους ρόλο στους επιστήμονες και τους εμπειρογνώμονες κι απουσίαζαν από το διάλογο[2], αν και η συμμετοχή τους ήταν επιβεβλημένη από την ιδιότητα του πολίτη, η οποία νοηματοδοτείται και εκφράζεται όχι μόνο όταν αυτός συμμετέχει στο μοίρασμα της εξουσίας αλλά και όταν αξιοποιεί και χρησιμοποιεί τη γνώση[3], επιλέγει και αποφασίζει ευσυνείδητα για σημαντικά κοινωνικά θέματα, που τον αφορούν και καταθέτει ενεργά την άποψή του σε επιλογές και αποφάσεις επί των θεμάτων αυτών[4].

Επιπλέον, δεν πραγματοποιήθηκε καμιά ειδική νομοθετική ρύθμιση για την παρεμβατική γονιμοποίηση. Η ελληνική νομοθεσία περιορίστηκε μόνο σε κάποιες αναφορές με το άρθρο 59 του νόμου 2071/1992 περί εκσυγχρονισμού και οργάνωσης του Εθνικού Συστήματος Υγείας και το άρθρο 1471 του Αστικού Κώδικα τροποποιημένο με το νόμο 1329/1983. Από τα άρθρα αυτά το πρώτο όριζε την υποχρεωτική λειτουργία των μονάδων τεχνητής γονιμοποίησης σε ειδικά οργανωμένα νοσοκομεία νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου ή ειδικά οργανωμένες ιδιωτικές κλινικές με όρους και προϋποθέσεις συστάσεως και λειτουργίας, που καθορίζονται με προεδρικό διάταγμα εκδιδόμενο με πρόταση των Υπουργών Οικονομικών, Δικαιοσύνης και Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων μετά από εισήγηση του Κ.Ε.Σ.Υ., το οποίο καθορίζει και κάθε λεπτομέρεια σχετικά με την ηθική, δεοντολογική, νομική, οικονομική ρύθμιση της σύστασης και λειτουργίας των μονάδων αυτών, ενώ το δεύτερο απαγόρευε την προσβολή της πατρότητας τέκνου που γεννήθηκε με τεχνητή γονιμοποίηση από το σύζυγο της μητέρας εφόσον αυτός συγκατατέθηκε στη σύλληψή του.

Η απουσία ειδικής νομοθετικής ρύθμισης είχε ως συνέπεια να επιχειρείται ο

έλεγχος των νέων αναπαραγωγικών τεχνολογιών για την αποφυγή της ανατροπής των καθιερωμένων κοινωνικών, ηθικών και νομικών αξιών και η αντιμετώπιση των νομικών προβλημάτων και ερωτημάτων με βάση δύο σταθερούς άξονες, το Ελληνικό Σύνταγμα και τη «Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική» του Συμβουλίου της Ευρώπης συμπεριλαμβανομένου σ' αυτή και του απαγορευτικού της κλωνοποίησης πρωτοκόλλου. Η επιλογή του Ελληνικού Συντάγματος ως οργάνου για τον έλεγχο των παρεμβατικών αναπαραγωγικών τεχνικών και την αντιμετώπιση προβλημάτων και ερωτημάτων έγινε κυρίως επειδή κατά την επικρατέστερη ερμηνευτική άποψη με το άρθρο 5 § 1, το οποίο κατοχυρώνει και προστατεύει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, κατοχυρώνεται και προστατεύεται το δικαίωμα στη φυσική και την παρεμβατική αναπαραγωγή ως έκφραση του δικαιώματος στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας με τον τριπλό περιορισμό να μην προσβάλλονται τα δικαιώματα των άλλων[5], τα εκ του Συντάγματος και της κοινής νομοθεσίας καλυπτόμενα και κατοχυρούμενα δικαιώματα[6] φυσικών ή νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου και του παιδιού που πρόκειται να γεννηθεί, να μην παραβιάζεται το Σύνταγμα και τα χρηστά ήθη, οι γενικά αποδεκτοί ή κρατούντες ηθικοί κανόνες[7], ενώ η επιλογή της «Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική» έγινε επειδή προστατεύει την ανθρώπινη ζωή από τη στιγμή που αυτή αρχίζει κι ενώ δεν έχει πάρει ακόμα το ανθρώπινο σχήμα με διατάξεις που απαγορεύουν τη χρήση τεχνικών παρεμβατικής γονιμοποίησης για προεπιλογή φύλου χωρίς να υπάρχει η ανάγκη αποφυγής κληρονομικής φυλοσύνδετης νόσου, τη δημιουργία εμβρύων για ερευνητικούς σκοπούς, την εμπορευματοποίησης του ανθρώπινου σώματος και των τμημάτων του, τη δημιουργία γενετικώς όμοιων ανθρώπινων όντων, επιβάλλουν την κρατική μέριμνα για την προστασία των εμβρύων που χρησιμοποιούνται για έρευνα κι επιτρέπουν την τροποποίηση του ανθρώπινου γονιδιώματος για προληπτικούς, διαγνωστικούς ή θεραπευτικούς σκοπούς εφόσον δεν αποσκοπεί στην τροποποίηση του γονιδιώματος των απογόνων[8].

Στις αρχές όμως του 21^{ου} αιώνα, η ταχύτατη ανάπτυξη και συνεχής διεύρυνση της εφαρμογής της τεχνητής σπερματέγχυσης και της εξωσωματικής γονιμοποίησης με πολλές παραλλαγές και δυνατότητες, αλλά και τα κρίσιμα ηθικά, κοινωνικά και νομικά προβλήματα που προέκυψαν από την εφαρμογή τους, γέννησαν την ανάγκη της παρέμβασης του Έλληνα νομοθέτη για να ρυθμίσει τα σχετικά με την εφαρμογή των τεχνικών αυτών θέματα και να καθορίσει τις συνέπειες της εφαρμογής τους στη συγγένεια και τη διαδοχή. Η ικανοποίηση της ανάγκης αυτής έγινε επιτακτική και επιβεβλημένη ένεκα των σχετιζόμενων με τη νέα αναπαραγωγική τεχνολογία υποθέσεων που αντιμετωπίζονταν από τα δικαστήρια στις χώρες της Δύσης κι άρχιζαν να φτάνουν και στα ελληνικά δικαστήρια δημιουργώντας τη βεβαιότητα της μελλοντικής τους αύξησης κι αποκαλύπτοντας

το νομοθετικό κενό που υπήρχε στην Ελλάδα από την απουσία ειδικών νομοθετικών ρυθμίσεων και των συζητήσεων σχετικά με το ενδεχόμενο να έρχονται σε αντίθεση με τις οριζόμενες από το Ελληνικό Σύνταγμα προϋποθέσεις για την άσκηση του δικαιώματος στην αναπαραγωγή ή μεταθανάτια γονιμοποίηση, η τεχνητή γονιμοποίηση άγαμων μοναχικών γυναικών και η παρένθετη μητρότητα. Κι επιπλέον, η ικανοποίηση της ανάγκης ειδικής νομοθετικής ρύθμισης έγινε επιτακτική και επιβεβλημένη ένεκα της δημιουργίας σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες ειδικής νομοθεσίας για την παρεμβατική γονιμοποίηση, η οποία διέφερε από χώρα σε χώρα ως προς την αυστηρότητα ή την ελαστικότητα κι αποκάλυπτε μ' αυτές τις διαφοροποιήσεις τα διλήμματα του νομοθέτη[9].

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] Νόμος 2619/1998 (ΦΕΚ Α' 132/19-6-1998), Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας του ατόμου σε σχέση με τις εφαρμογές της βιολογίας και της ιατρικής: Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική, άρθρο 28: Δημόσια Συζήτηση, διαδικτυακός τόπος

<http://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-132-1998.html>

(ανάκτηση 15-05-2013)

[2] Μ. Μητροσύλη, 'Ίατρικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή. Παρουσίαση και παρατηρήσεις στο νόμο 3305/2005 «Εφαρμογή της ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής»', Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής, τόμ. 24, τεύχ. 6, σελ. 613.

[3] Ι. Κριάρη, Νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις στην Ελλάδα και την αλλοδαπή, διαδικτυακός τόπος:

http://www.bioethics.org.gr/03_dKriarianapar.html (ανάκτηση 12-02-2013)

[4] Μ. Μητροσύλη, «Η Μετάβαση από τη βιοηθική στο Βιοδίκαιο», Επιστήμη και Κοινωνία 20, σελ. 174, 181.

[5] Ε. Κουνουγέρη – Μανωλεδάκη, ό.π., σελ. 146-149.

[6] Κ. Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, (Αθήνα – Κομοτηνή 2002), σελ. 168.

[7] Ε. Κουνουγέρη – Μανωλεδάκη, ό.π., σελ. 148.

[8] Νόμος 2619/1998 (ΦΕΚ Α' 132), Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας του ατόμου σε σχέση με τις εφαρμογές της βιολογίας και της ιατρικής: Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική, άρθρα 12, 13, 18, 21, διαδικτυακός τόπος: <http://info/ΦΕΚ-A-132-1998.html> και Υ.Α. Αριθ.Φ.0546/1/ΑΣ723/Μ.4898 (ΦΕΚ Α' 244) Έγκριση του πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική απαγορεύον την κλωνοποίηση των Ανθρώπινων Όντων, άρθρο 1, διαδικτυακός τόπος:

http://www.nurs.uoa.gr/fileadmin/nurs.uoa.gr/uploads/Nomothesia_Nosilefton/Ypourgike
(ανάκτηση 15-05-2013)

[9] Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή», διαδικτυακός τόπος:

<http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/i-human-eisig.pdf> (ανάκτηση 17-05-2013)

Παρατήρηση: Συνεχίζουμε την παρουσίαση σε σειρά άρθρων της μελέτης σχετικά με την Παρεμβατική Γονιμοποίηση της καθηγήτριας Μ.Ε. και θεολόγου, Χαρίκλειας Φωτοπούλου. Πρόκειται για αναθεωρημένη έκδοση του κειμένου το οποίο κατατέθηκε στο ΕΑΠ ως μεταπτυχιακή - διπλωματική εργασία με επιβλέποντες τους κ. Ν. Κόϊο και Ντ. Αθανασοπούλου